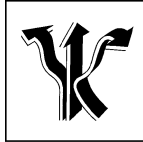

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СВІТОВА ПОЛІТИКА”
(для спеціалістів, магістрів)

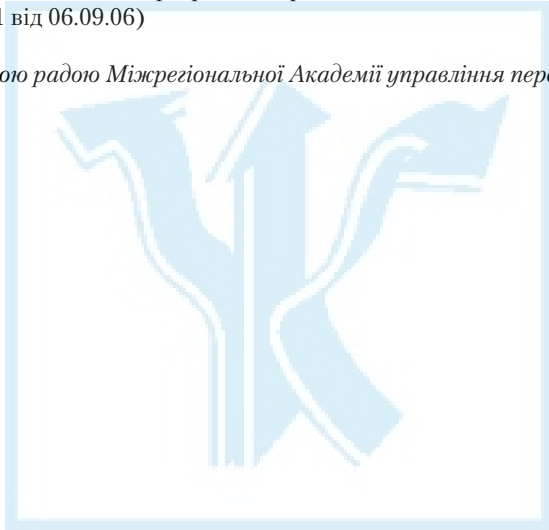
МАУП

Київ 2006

Підготовлено професором кафедри міжнародних відносин *І. А. Хижняком*

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин
(протокол № 1 від 06.09.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Хижняк І. А. Навчальна програма дисципліни “Світова політика” (для спеціалістів, магістрів). — К.: МАУП, 2006. — 32 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Світова політика”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Світова політика є важливим фактором, який впливає на розвиток міжнародних відносин. Це середовище, в якому реалізується світова політика. Вона розглядається як системна сукупність економічних, політичних, військових, культурних, правових, ідеологічних та інших зв'язків і взаємовідносин між основними суб'єктами світового співтовариства. Саме з такого погляду даються основні аспекти світової політики як системи відносин між державами та групами держав, провідними соціальними, економічними та політичними силами і організаціями, які діють на світовій арені. Серед основних завдань курсу:

- уміти визначити різні типи зв'язків між основними суб'єктами світового співтовариства;
- аналізувати основні аспекти світової політики як системи відносин між державами та групами держав;
- виявляти фактори суперництва та узгодження інтересів, пов'язані з геополітичним положенням і ресурсними потребами її учасників;
- систематизувати чинники, які впливають на розробку основних принципів зовнішньої політики держави;
- розглядати основи та мотивації міжнародної політики держав, пов'язані з їх геополітичним положенням;
- визначити перспективи розвитку геостратегічних векторів зовнішньої політики України.

В умовах посилення взаємозалежності світу перед учасниками глобальних політичних взаємодій по-новому постає низка проблем. У цьому ракурсі геополітика активно використовується при дослідженні глобального розвитку світового співтовариства.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СВІТОВА ПОЛІТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
1	<p>Змістовий модуль I. Системна сукупність різномірних зв'язків між основними суб'єктами світової політики</p> <p>Співвідношення національної, регіональної та міжнародної безпеки</p> <p>Еволюція підходів до проблеми безпеки</p> <p>Еволюція співвідношення елементів безпеки: зростання ролі та значення невійськових факторів</p> <p>Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави</p> <p>Регіональна безпека. Проблема “центрів сили” у світовій політиці</p> <p>Поняття міжнародної стабільності</p> <p>Статична та динамічна стабільність</p>
8	<p>Змістовий модуль II. Проблеми війни і миру у світовій політиці</p> <p>Світова політика і стратегічні дослідження</p> <p>Війна і мир – засоби ствердження, збереження та перерозподілу влади у сфері міжнародно-політичних відносин</p> <p>Еволюція війни як соціально-політичного явища</p> <p>Світова війна і світова політика в ядерну епоху в умовах біполярного світу і в постбіполярну епоху</p> <p>Локальні і регіональні війни в сучасному світі, їх політичне значення і роль у світовій політиці</p>

1	2
13 14 15 16 17 18 19 20	Змістовий модуль III. Розпад колоніальної системи Криза колоніалізму та її чинники Перша хвиля деколонізації Бандузька конференція країн Азії та Африки “Третій світ”. Становлення руху афро-азіатської солідарності Друга й третя хвилі деколонізації Становлення ідеології та практики Руху неприєднання Еволюція Руху неприєднання у 60–70-ті роки Еволюція Руху неприєднання у 80–90-ті роки
21 22 23 24 25 26 27	Змістовий модуль IV. Політична модернізація як чинник глобального розвитку Поняття і сутність політичної модернізації Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку Етапи модернізації Типи модернізації Моделі модернізації Механізми здійснення модернізації Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки
28 29 30 31 32 33 34 35 36	Змістовий модуль V. Цивілізаційні проблеми сучасної світової політики Основні положення загальної теорії цивілізацій Цивілізаційний і формаційний підходи до історичного процесу: порівняльний аналіз Цивілізація як основна типологічна одиниця історії Становлення цивілізаційної теорії Структура і динаміка цивілізацій Локальні цивілізації Типи цивілізацій Світова цивілізація Взаємодія цивілізацій і характер їх впливу на міжнародні відносини

1	2
<p>37</p> <p>38</p> <p>39</p> <p>40</p> <p>41</p> <p>42</p> <p>43</p> <p>44</p>	<p>Змістовий модуль VI. Глобальні проблеми сучасності у світовій політиці</p> <p>Глобалістика як науковий напрям</p> <p>Систематизація та класифікація глобальних проблем</p> <p>Політична глобалістика</p> <p>Попередники та теоретичні підвалини глобалістики: внесок В. І. Вернадського та А. Ейнштейна у розвиток планетарного мислення</p> <p>Глобалізм (мондіалізм) як течія суспільно-політичної думки</p> <p>Особливості першого та другого етапів розвитку глобалістики</p> <p>Римський клуб про загальні загрози. Політичне значення глобалістського алармізму</p> <p>Третій етап розвитку глобалістики</p>
<p>45</p> <p>46</p> <p>47</p> <p>48</p>	<p>Змістовий модуль VII. Роль релігійного фактора в міжнародних відносинах</p> <p>Поняття “релігійний фактор”</p> <p>Глобальні релігійні системи. Геополітика світових релігій</p> <p>Релігійні територіальні релігійні системи</p> <p>Ісламський фактор у міжнародних відносинах</p>
<p>49</p> <p>50</p>	<p>Змістовий модуль VIII. Геополітика України</p> <p>Геополітика як наука</p> <p>Роль і місце України в сучасному геополітичному просторі</p>
<p>Разом годин: 108</p>	

МАУП

ЗМІСТ
дисципліни
“СВІТОВА ПОЛІТИКА”

Змістовий модуль І. Системна сукупність різнорідних зв’язків між основними суб’єктами світової політики

Тема 1. Співвідношення національної, регіональної та міжнародної безпеки

Поняття категорії “безпека” в міжнародно-політичній теорії. Категоріальний апарат розгляду безпеки як філософської категорії. Класифікація глобальної і регіональної безпеки.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 2. Еволюція підходів до проблеми безпеки

Походження категорій “безпека” та “національна безпека”. Їх співвідношення з виникненням атомної зброї.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 3. Еволюція співвідношення елементів безпеки: зростання ролі та значення невійськових факторів

Вирізнення в межах проблематики безпеки її головних аспектів: військово-стратегічного, політичного, економічного, етнокультурного, екологічного тощо.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 4. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави

Структурні елементи національної безпеки та їх характеристика. Аналіз концепції “національного інтересу” в роботах західноєвропейських авторів (Р. Арона, Ж. Б. Дюрозеля, Д. Френкела, М. Баталера). Суттєві характеристики категорії “державний інтерес”.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 5. Регіональна безпека. Проблема “центрів сили” у світовій політиці

Аналіз взаємодії тієї чи іншої підсистеми з глобальними компонентами та елементами системи міждержавних відносин різних рів-

нів і напрямів: регіонально-глобального; двостороннього з елементами різних рівнів; між складовими підсистемами. Вивчення джерела загрози та необхідні дії щодо забезпечення безпеки. Досягнення балансу сил — принципова мета діяльності держав з найдавніших часів. XIX ст. — вершина розквіту системи рівноваги сил. Промінені від політики про систему рівноваги сил. Спосіб виробництва та рівень соціально-економічного розвитку держави — вирішальний чинник при визначенні її місця в системі міжнародних відносин. Роль і здатність держави створити систему екологічної безпеки, інформатику, економічну та соціальну стабільність. Оптимальне співвідношення держави і громадського суспільства, а також морального чинника. Проблеми взаємовідношення всього комплексу центросилових чинників з обмеженою їх кількістю. Базове формулювання категорії “центр сили”. Проблеми ліквідації біполярності. Протилежність процесів на глобальному і регіональному рівнях — характерна ознака сучасних міжнародних відносин.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 6. Поняття міжнародної стабільності

Значення поняття стабільності міжнародних відносин. Рівновага сил — ключове поняття дипломатії статус-кво. Формування довгострокових військових союзів і зникнення статус-кво як форми організації світового порядку. Звуження спектра застосування поняття “рівновага сил”. Злиття понять “безпека” та “стабільність”. Визначення стабільності західними та російськими політологами. Стабільність як філософська категорія розглядається не тільки як стан системи, а й тип руху.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Тема 7. Статична та динамічна стабільність

Статична та динамічна форми стабільності в міжнародних відносинах. Теорія “гегемоністичної стабільності”. Співвідношення між статичною та динамічною стабільностями та сфери їх застосування.

Література [1; 4; 6; 7; 11; 13; 15; 18; 20; 23; 25; 26; 33; 34; 43]

Змістовий модуль II. Проблеми війни і миру у світовій політиці

Тема 8. Світова політика і стратегічні дослідження

Проблема війни і миру — одна з глобальних проблем сучасності. Відомі представники гуманітарних наук про проблеми війни і миру. Фундаментальний рівень розробки проблеми, презентований різними теоретичними школами: марксистсько-ленінська теорія; політичний реалізм; політичний ідеалізм; полемологія; дослідження миру.

Література [2; 4; 11; 13–15; 18–20; 24; 32; 42; 43]

Тема 9. Війна і мир — засоби ствердження, збереження та перерозподілу влади у сфері міжнародно-політичних відносин

Класифікація різноманітних підходів до визначення війни: емпіричні визначення, юридично зорієнтовані визначення, політико-функціональні підходи, дослідження шляхів досягнення миру, розподіл миру на “негативний” і “позитивний”, розуміння війни згідно з Женевською угодою від 12 грудня 1932 р. Заперечення вченню К. Клаузевіца про раціональність війни в епоху ядерного протистояння. Мова йде про взаємне знищення, війна не може бути засобом політики. Війна стає ірраціональною.

Література [2; 4; 11; 13–15; 18–20; 24; 32; 42; 43]

Тема 10. Еволюція війни як соціально-політичного явища

Найшвидший розвиток війни як історичного явища. Її більш раніше досягнення розвинених форм, аніж таких у мирних відносинах. Принципова зміна змісту війни протягом ХХ ст. Зменшення можливості ракетно-ядерної війни в останній час. Зародки нових форм конфліктів в останні десятиріччя ХХ ст.: міжнаціональних, міжетнічних, міжконфесійних, терористичних, екологічних тощо. Зміна масштабів війни. Розширення змісту війни. Зростання кількості жертв серед мирного населення в ході війн ХХ ст. Проблеми взаємовідношення війни та тероризму. Діалектика взаємозв'язку політики і війни. Політизація війн. Революційне значення створення різних видів “не смертоносної” зброї. Створення нових засобів ураження: “генетичного”, “етнічного”, “психологічного”, “ядерного” та “космічного”.

Література [2; 4; 11; 13–15; 18–20; 24; 32; 42; 43]

Тема 11. Світова війна і світова політика в ядерну епоху в умовах біполярного світу і в постбіполярну епоху

Поява ядерної зброї і засобів її доставки та принципові зміни в розумінні ролі війни і миру. Страх перед ударом у відповідь — “ядерна зима”. Виникнення ідей “чистої” нейтронної зброї, “зоряні війни”. Зміщення війни з центру міжнародних відносин до її периферії (дифузія сили) в умовах біполярного світу. Ядерна зброя як гарант стабільності і одночасно інструмент загрози її використання. Перехід міжнародних конфліктів на регіональні рівні. Знеокремлення внутрішніх конфліктів від міжнародних.

Література [2; 4; 11; 13; 15; 18–20; 24; 32; 42; 43]

Тема 12. Локальні і регіональні війни в сучасному світі, їх політичне значення і роль у світовій політиці

Падіння біполярної системи рівноваги та активізація втримання потенційних факторів можливого нового протистояння — націоналізму й цивілізаційно-релігійного протистояння. Наявність інваріантів майбутніх конфліктів: просторовий розлом, центр/периферія; національний розлом; цивілізаційний розлом. Класифікація поділу війни на малі та великі — “локальна війна” доктрина “гнучкого реагування”, “доктрина реалістичного залякування”. Озброєння та переслідування власних інтересів — основа механізму дії рівноваги сил. Критика цієї моделі І. Кантом. Рівновага сил у XVIII та XIX ст. Дія цієї моделі в Європі. Г. Кіссінджер про рівновагу сил. Типологія міжнародних систем дотримання миру за Й. Галтунгом. Визначення змісту глобальної військової загрози, її типологія. Забезпечення безпеки від збройного протистояння між різноманітними частинами глобального соціуму через “співтовариство безпеки” згідно з науковою концепцією К. Дойча. Два основних способи забезпечення безпеки суб’єкту міжнародних відносин. Військова міць, збройна сила — основні характеристики забезпечення традиційної парадигми безпеки. Ядерна загроза цивілізації не “патологія”, а прояв іманентних, сутнісних якостей цієї парадигми безпеки на визначеному етапі її розвитку. Роззброювання — важливий напрям створення стабільності в сучасних умовах, її сутнісні характеристики. Вирішення конфліктів політичними засобами — інший напрям зняття конфронтації в міжнародних відносинах. Мир, як і війна, є ціллю та засобом політики. Перетворення миру із

мети й засобу політики на моральний імператив. Баланс сил і баланс інтересів — головні закономірності сучасного світу.

Література [2; 4; 11; 13; 15; 18; 20; 24; 32; 42; 43]

Змістовий модуль III. Розпад колоніальної системи

Тема 13. Криза колоніалізму та її чинники

Процес деколонізації та спричинення ліквідації колоніальних імперій по закінченні Другої світової війни. Основні чотири чинники розпаду колоніальних імперій. Положення Статуту ООН про рівноправність і самовизначеність народів. Неоднаковість ступеня антиколоніальної активності і піднесення національно-визвольного руху.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 14. Перша хвиля деколонізації

Три етапи умовного поділу процесу деколонізації, їх характеристика. Початок розпаду колоніальних імперій на азіатському континенті. Перші проголошення незалежності в країнах Близького Сходу й Південно-Східній Азії. Середина 50-х років — початок нового етапу розпаду колоніальних систем. Крах колоніальних систем в Африці — підсумок цього етапу. Становлення панафриканського руху — реальна політична сила на континенті (повстання “мау-мау”). Джому Кеніата — майбутній перший президент незалежної Кенії. “Народна партія конвенту”, “Національна рада Нігерії та Камеруну”, “Демократичний рух Африки”. Поширення локально відокремлених рухів і переростання їх у глобальний. Розширення національно-визвольних рухів на всі основні райони колоніальних імперій.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 15. Бандузька конференція країн Азії та Африки

Здобуття реальної політичної незалежності країнами Азії та Африки та можливості вибору кожної з них шляхів розвитку. Конференція в Бандузі (Індонезія) та прийняття заключного комюніке. Декларація щодо сприяння загальному миру й співробітництву. П'ять принципів мирного співіснування (“панча шила”), їх характеристика. 10 принципів мирного співіснування, їх характеристики. Міжнародне значення Бандузької конференції, закладення засад Руху неупередності — нового напрямку у світовій політиці. Доповнення, розширення й уточнення принципів мирного співіснування на Конференції

солідарності народів Азії та Африки в Каїрі 1957 р., Конференції незалежних країн Африки в Аккрі 1958 р., Конференції народів Африки в Тунісі 1958 р. та ін.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 16. “Третій світ”. Становлення руху афро-азіатської солідарності

Утворення “третього світу” в країнах Азії, Африки та Південної Америки. Комплекс чинників, які визначають цілісність і специфіку країн “третього світу”. Діяльність національно-визвольного руху зі зміцнення внутрішньої згуртованості. Зовнішньополітична діяльність афро-азіатських держав. Конференція в Делі 14 азіатських країн (квітень 1955 р.). Утворення комітету солідарності народів азіатського континенту. Перша конференція солідарності народів Азії і Африки в Каїрі (грудень 1957 р.). Утворення Організації солідарності народів Азії й Африки (ОСН АА). Значна увага руху країн афро-азійської солідарності на соціально-економічних проблемах і забезпеченні економічної незалежності. Семінар ОСН АА в Алжирі (лютий 1965 р.). Вплив руху афро-азіатської солідарності на розвиток міжнародних відносин.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 17. Друга й третя хвилі деколонізації

Піднесення національно-визвольного руху в середині 50-х років у Північній Африці. Одержання незалежності Марокко, Тунісу і Алжиру. Одержання незалежності країнами Тропічної та Південної Африки. Міжнародне значення виникнення близько сотні нових держав на колишній колоніальній периферії.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 18. Становлення ідеології та практики Руху неприєднання

Зародження доктрини неприєднання на межі 40–50-х років Започаткування ідеології неприєднання Д. Неру. Своєрідність організаційного функціонування Руху без Статусу та основоположного документа, а також відсутності завдань, структури, регламентуючих функцій його органів. Конференції руху (Белград — 1961 р., Каїр — 1964 р., Лукаса — 1970 р., Алжир — 1973 р., Коломбо — 1976 р., Гава-

на — 1979 р.). Документи Руху неприєднання ухвалюються на основі консенсусу й мають рекомендаційний характер.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 19. Еволюція Руху неприєднання у 60–70-ті роки

Міжнародні аспекти нових суверенних держав, в яких відображено їх зовнішньополітичну активність. Боротьба афро-азіатських країн за загальне й повне роззброєння та суворий міжнародний контроль за озброєнням. Перша Асамблея Організації африканської єдності (Каїр, червень 1964 р.). Ухвалення Декларації про оголошення Африки без'ядерною зоною. Схвалення XX сесією Генеральної Асамблеї ООН 3 грудня 1965 р. і проголошення резолюції “Декларація про перетворення Африки на без'ядерну зону”. Зусилля урядів держав Азії й Африки про ліквідацію іноземних військових баз. Винесення цього питання на такі міжконтинентальні форуми: Бандузька конференція — 29 афро-азіатських держав (1955 р.), Белградська (1961 р.), Каїрська (1964 р.), Лусацька (1970 р.) конференції держав, що не приєднались. Створення ОАЕ — новий етап боротьби за ліквідацію баз на африканській землі. Значне звуження зони американської “військової присутності в Північній Африці”. Мирне врегулювання міжнародних конфліктів — важливий аспект функції миролюбних сил в Азії і Африці. Позитивний досвід урегулювання суперечностей між африканськими країнами (конфлікт між Кенією, Ефіопією і Гвінеєю; конфлікт між Марокко і Алжиром). Мирне врегулювання між Індією і Пакистаном (угода в Сімлі, липень 1972 р.). Визнання права націй на самовизначення на межі 50–60-х років ХХ ст. і необхідності ліквідації колоніально-расистських режимів більшістю країн — членів ООН (“Маніфест про південну частину Африки”, 1969 р.). Спільний пошук з ОАЕ справедливого рішення щодо Південної Африки (резолюція про політику апартеїду уряду ПАР, листопад 1969 р.). Застосування економічних санкцій до ПАР, Португалії й расистського уряду Південної Родезії.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Тема 20. Еволюція Руху неприєднання у 80–90-ті роки

Істотні зміни у головній меті та основних завданнях Руху неприєднання, пов'язані з завершенням “холодної війни” та крахом біполярної структури міжнародних відносин. Новий зміст у дії Руху

неприєднання. Три основні глобальні програми Руху неприєднання: деколонізація, боротьба за мир, боротьба за новий економічний порядок, їх характеристика. Виступи Руху неприєднання за модернізацією ООН у бік більшої демократизації, підвищення ефективності її діяльності. Окреслення основних напрямів реформ ООН: перерозподіл повноважень між Радою Безпеки і Генеральною Асамблеєю на користь останньої, установлення підзвітності Ради Безпеки, підвищення ролі спеціалізованих органів і організацій. Їх характеристика.

Література [13; 19; 25; 36; 42; 43; 58]

Змістовий модуль IV. Політична модернізація як чинник глобального розвитку

Тема 21. Поняття і сутність політичної модернізації

Суттєві характеристики понять “модернізація” та “підґрунтя динаміки модернізації”.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 22. Теорія політичної модернізації та етапи її розвитку

Основоположні принципи теорії політичної модернізації та її суттєві характеристики. Етапи розвитку теорії політичної модернізації. Перший етап – 50–60-ті роки, та його характеристики. Погляди відомого теоретика модернізації Ш. Айзенштадта. Історичне коріння культурологічного комплексу доби Ренесансу та Просвітництва: Леонардо да Вінчі, Галілео Галілей, Френсіс Бекон, Рене Декарт та ін. Сутність культури модерніті. Принципи розрізнення концепції модернізації за хронологічною періодизацією та змістовою специфікою. Погляди Е. Роджерса, К. Блека, Д. Лернера, Б. Леві, С. Ліпсета, У. Ростю. Універсальність процесу модернізації – головна теза наявних різновидів модернізацій теорій 50–60-х років (Т. Парсонс, У. Ростю). Розбіжності серед теорій і політики модернізації – критика модернізації та пошук нових її моделей. Другий етап розвитку теорії політичної модернізації – синтез універсалізму та партикуляризму. Два головних напрями в межах другого етапу. Перший – ліберальний (О. Тоффлер, З. Бжезінський, Г. Алмонд, Л. Пай та ін.), другий – консервативний, або радикальний (С. Хантінгтон, А. Турен, Ж. Фурастьє та ін.).

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 23. Етапи модернізації

Згідно з концепцією У. Ростоу існують такі етапи модернізації: доіндустріальний – XVI–XVII ст., ранньо-, пізньо-, постіндустріальний, їх зміст і характерні риси. Певні виразні ознаки постіндустріального етапу модернізації: революція свідомості; виникнення двовекторної економіки; індивідуалізація процесу праці; формування нової якості робочої сили для “мікроелектронної революції”; зрушення людського буття у бік культури, освіти, науки, зміна старих соціальних конфліктів іншими; принципове коригування способу створення суспільного багатства, який у постіндустріальній цивілізації ґрунтується на інформаційних технологіях, тобто на використанні розумових здібностей людини, а не її фізичної сили; виникнення нової, символічної форми капіталу – знання; одиницею обміну стають не металеві або паперові гроші, а інформація, праця залишається економічними поняттями, але поступово зникає із соціальної сфери – більше не визначає соціальний статус, їх суть і суттєві характеристики.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 24. Типи модернізації

Розрізняються первинна (Західна Європа, США, Канада) і вторинна типи модернізації: За характером модернізації розрізняють органічні та неорганічні їх характерні ознаки. Специфіка поділу неорганічних модернізацій на прискорені, спонтанні, такі, що наздоганяють, запізнаються, рецидивують, випереджають. Їх цілі та суспільні сили, що їх здійснюють і суттєві характеристики.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 25. Моделі модернізації

Відокремлення кількох моделей модернізації: перша (Англія, континентальна Європа, США, Австралія, Канада); друга (Японія, Туреччина, Греція, Південна Корея, Тайвань, деякі латиноамериканські держави); третя (Колумбія, Венесуела, Перу, Індія, Пакистан), притаманний для цієї моделі розвиток і внутрішня традиційна структура. Характеристика кожної моделі.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 26. Механізми здійснення модернізації

Механізми здійснення модернізації, пов'язані з моделями. Схема механізмів модернізації: поступове нагромадження необхідних передумов у певних сферах суспільного життя, поєднання яких дає якісне трансформаційне зрушення; соціальні зусилля щодо опанування досвіду інших країн – “запозичена модернізація”; тиск нав'язування традиційному суспільству досвіду модернітні (“імітаційна модернізація”). Анти- і контрмодернізація, їх зміст і суттєві характеристики.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Тема 27. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки

Визначення категорії “модернізація щодо країн третього світу”. Співвідношення Японії та наздоганяючого типу модернізації. Вибір шляхів розвитку та культурно-цивілізаційні блоки: 1. Китайсько-конфуціанський (Китай, Японія, В'єтнам, Корея, Тайвань, Гонконг); 2. Індо-буддистсько-мусульманський (Індія, Пакистан, Південно-Східна Азія); 3. Арабо-мусульманський (Центральна та Південна Азія). Параметри відмінностей культурно-цивілізаційних традицій: Генеральна постанова. Для китайсько-конфуціанського блоку, індо-буддистсько-мусульманського притаманний акцент на релігійно детерміновану індивідуальну поведінку, для арабо-мусульманського блоку – на релігійно детерміновану соціальну поведінку. Ставлення до людини та суспільства, взаємовідносини людей. Для китайсько-конфуціанського блоку статус соціуму вищий за статус людини, регламентація норм громади (касти) характерна для індо-мусульманського блоку, домінування соціуму над людиною в арабо-мусульманському блоці. Ставлення до власності та влади. Міцність влади в китайсько-конфуціанському блоці. Відсутність всесильного статусу держави – в індо-буддистсько-мусульманському блоці, всесильний статус держави – в арабо-мусульманському. Близькість китайсько-конфуціанського блоку до західноєвропейської цивілізації. Спільні ознаки східних цивілізацій: 1) домінування цінностей духовно-релігійних; 2) абсолютний авторитет влади та її право контролювати власника. Концепції взаємодії західної та незахідної цивілізації у процесі модернізації, головні конструкції: симбіоз; конфліктна взаємодія; синтез (взаємо-присотування), їх характеристики.

Література [6; 7; 11; 15; 19; 26–29; 32; 37]

Змістовий модуль V. Цивілізаційні проблеми сучасної світової політики

Тема 28. Основні положення загальної теорії цивілізацій

Історичні спільноти людей — первинний елемент світобудови в соціальному плані. Традиційна якість такої спільноти є держава. Макросоціологічний підхід — найбільш поширений підхід оцінки такої якості цивілізації. Історико-соціологічна категорія — домінуюча концепція цивілізації. Зміна мислення в національних термінах на мислення в термінах цивілізаційних. Об'єкт дослідження — циклічні закономірності або універсальії розвитку цивілізацій. Дві сфери дослідження цивілізацій між представниками гуманітарних і соціальних наук: “класичний період” і сучасна історія, їх характерні риси. Необхідність гуманітарного і соціологічного підходів. Категорія історичного досвіду і значення в ньому двох головних факторів: культурної традиції та політичної обстановки.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 29. Цивілізаційний і формаційний підходи до історичного процесу: порівняльний аналіз

Два підходи до оцінки історичного процесу: цивілізаційний і формаційний. Розробка теорії формацій у найбільш загальному вигляді К. Марксом. Розвиток світової історії згідно з теорією формацій. Базові суттєві характеристики цивілізаційного підходу.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 30. Цивілізація як основна типологічна одиниця історії

Різниця в етимології і тлумаченні терміна “цивілізація”. Його конотація у працях французьких та англійських просвітників, видатних вчених, представників інших шкіл.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 31. Становлення цивілізаційної теорії

Н. Я. Данилевський, автор книги “Росія та Європа” — засновник цивілізаційного підходу. Його погляди на концептуальні основи цього підходу. “Слов'янський культурно-історичний тип” — зона впливу однієї цивілізації. “Великий простір”. Розвиток цивілізаційного підходу К. Леонтьєвим, О. Шпенглером, Л. Гумільовим, А. Тойнбі,

П. Сорокінім. Характеристика ряду підходів до визначення змісту поняття “цивілізація”. Необхідність більш чіткого наукового визначення терміна “цивілізація”.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 32. Структура та динаміка цивілізацій

Поєднання кількох парадигм історичного розвитку людства, які доповнюють один одного становлять основу сучасного розуміння цього процесу. Ці парадигми включають стадійність, полілінійність і цивілізаційну унікальність розвитку людства. Характерні риси та зміст кожної з парадигм. Зміна циклів історичного розвитку – новий підхід до вивчення історії (історичні типи локальних цивілізацій). Сучасна тенденція до розширення меж цивілізаційного підходу до загальної історичної методології. Цивілізація як макро- або суперсистема, яка має внутрішній (самостійний) механізм функціонування. Функціонування цивілізацій як регіональної, визначеної у просторі і часі самодостатньої та автономної системи, що виступає оптимальною одиницею осмислення історичного процесу.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 33. Локальні цивілізації

Відображення в локальних цивілізаціях культурно-історичних, етнічних, релігійних, економіко-географічних особливостей країни або груп країн. Наявність у кожній локальній цивілізації свого ритму розвитку. Стадії розвитку цивілізацій, їх характеристика. Періоди розвитку, тривалість і періодична повторюваність у межах кожної цивілізації. Синхронізованість у динаміці суміжних цивілізацій, групи синхронних цивілізацій та їх суттєві характеристики.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 34. Типи цивілізацій

Плюралістичний розвиток світу. Варіанти типології локальних цивілізацій: західні і східні цивілізації. За типами розвитку відокремлюють: непрогресивні форми існування (природні суспільства), цивілізації циклічного розвитку (цивілізації Сходу), їх характеристики. Фактори, які визначають сутність цивілізацій. Визначення цивілізації Л. І. Семеннікової.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 35. Світова цивілізація

Розбіжності в поглядах щодо існування єдиної світової цивілізації. Три групи вчених-дослідників про проблеми існування єдиної світової цивілізації, їх зміст і сутність. Схеми стадій історичного процесу згідно з концепцією Ю. Павленка, К. Ясперса, Ю. Яковця. Сім світових циклів — цивілізацій, об'єднаних у три суперцикла.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Тема 36. Взаємодія цивілізацій і характер їх впливу на міжнародні відносини

Взаємодія цивілізацій і характер її впливу на міжнародні відносини — головна проблема світової політики. Дві фази відносин між цивілізаціями і перехід до третьої. Характеристика різноманітності поглядів на проблеми взаємодії цивілізацій. Суть цивілізаційних розбіжностей після закінчення “холодної війни”.

Література [4; 6; 29; 31; 34; 58; 60]

Змістовий модуль VI. Глобальні проблеми сучасності у світовій політиці

Тема 37. Глобалістика як науковий напрям

Термін глобалізація означає виникнення нової системи економічних і політичних відносин, які замінили Ялтинсько-Потсдамську систему. Предмет глобалістики та її зміст. Класифікація проблем, які вивчає глобалістика, їх визначення. Принципи глобалізму. Головні критерії та характеристики глобальних проблем.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31; 33; 35; 50; 53]

Тема 38. Систематизація та класифікація глобальних проблем

Джерела і характер, за якими визначається класифікація глобальних проблем. Джерела їх виникнення та відповідна класифікація. Групи класифікації “людина — природа”, “людина — людина”. Характер класифікацій глобальних проблем. Варіанти поділу глобальних проблем на три компоненти.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31–33; 35; 50; 53]

Тема 39. Політична глобалістика

Це система знань про політичні аспекти глобальних проблем. Чотири основних підходи до пізнання глобальних проблем під політичним кутом зору.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31–33; 35; 50; 53]

Тема 40. Попередники та теоретичні підвалини глобалістики: внесок В. І. Вернадського та А. Ейнштейна у розвиток планетарного мислення

Теоретичні підвалини глобалістики у працях В. І. Вернадського. Його вивчення однієї з найважливіших теорій ХХ ст. планетарного і космічного масштабу вчень про живу речовину і неосферу. Підсумок головних ідей В. І. Вернадського. Перший етап його наукової діяльності та його зміст. Другий етап його діяльності та його зміст. Третій етап його діяльності та його зміст. Внесок у розвиток глобального мислення А. Ейнштейна. Теорія відносності. Внесок А. Ейнштейна у розвиток планетарного мислення як вченого, так і суспільного діяча. Мондіалізм “Маніфест Рассела – Ейнштейна” (1955 р.).

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31–33; 35; 50; 53]

Тема 41. Глобалізм (мондіалізм) як течія суспільно-політичної думки

Значення мондіалізму як руху за об'єднання світу та його окремих регіонів на федеральній основі з всесвітнім урядом. Утопічні та містичні рухи – ідейна передтеча мондіалізму. Думки гуманістів про майбутнє людства. Раціоналістичні версії мондіалізму: О. Конт (1798–1857 рр.), Г. Лессінг (1729–1781 рр.), А. Сен-Сімон, С. Родс – “Круглий стіл”, створення єдиного світового уряду. ООН – практичне втілення ідей мондіалізму. Створення Більдерберського клубу (1954 р.). Створення “Тристоронньої комісії” (“Трилатералі”).

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31; 33; 35; 50; 53]

Тема 42. Особливості першого та другого етапів розвитку глобалістики

Закладення теоретичних засад глобалістики у 60-х роках ХХ ст. Г. Каном, Д. Беллом, Р. Ароном, Н. Вінером та ін. Перший етап розвитку глобалістики – 60-ті роки ХХ ст., його характеристика. Другий

етап розвитку глобалістики 70-ті роки — перша половина 80-х років ХХ ст., його характеристика.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31; 33; 35; 50; 53]

Тема 43. Римський клуб про загальні загрози. Політичне значення глобалістського алармізму

Створення “Римського клубу” (1968 р.) та його діяльність. Концепція “меж розвитку людства”. “Світ-2” (перша доповідь Римського клубу). Концепція “органічного зростання”. “Людство у поворотному пункті. Стратегія виживання” (друга доповідь Римського клубу). “Перегляд міжнародного порядку” (третя доповідь Римського клубу). Розробка сценаріїв демографічного, економічного та екологічного розвитку в 1980, 1990 та 2000 рр. В. Леонтєєва та інших експертів ООН. “Дороговкази в майбутнє” (десята доповідь Римського клубу). Дослідження Гудзонівського інституту (США) та Сассекського інституту (Велика Британія). 12 основних висновків глобального моделювання та 8 додаткових висновків до них. Їх характеристика. Книга про моделювання глобальних систем “Навпомацен у темряві та її 6 висновків щодо майбутніх глобальних перетворень”.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31; 33; 35; 50; 53]

Тема 44. Третій етап розвитку глобалістики

Друга половина 80-х років ХХ ст. — початок третього етапу глобалістики. Домінування наукового підходу на третьому етапі: міждисциплінарний підхід, аналіз перспективного розвитку цивілізацій, вирішення глобальних проблем на локальному рівні, концепція “стійкого розвитку”, концепція “інформаційного суспільства”. “Модель хвилеподібного розвитку цивілізації”. Е. Тоффлера. Три хвили вдосконалення нових технологій і три головні ознаки нових цивілізацій. Футурологія — наука про перспективи розвитку цивілізацій. Характеристика головних факторів, що загрожують людству. Книга Д. Несбіта “Мегатенденції” та десять кардинальних мегатенденцій розвитку людства. Нездатність Д. Несбіта та П. Абурдіна врахувати негативні тенденції перехідного періоду 90-х років ХХ ст. Вісім фаз історії людства за книгою І. М. Дьяконова “Шляхи історії: від стародавньої людини до наших днів” (1994 р.). Стаття Ф. Фукуяма “Кінець історії” щодо майбутньої безконфліктності світу.

Література [14; 15; 19; 21; 28; 29; 31; 33; 35; 50; 53]

Змістовий модуль VII. Роль релігійного фактора в міжнародних відносинах

Тема 45. Поняття “релігійний фактор”

Змістовні характеристики терміна “релігійний фактор”. Характеристики основних функцій релігії: комунікативної, інтегруючої та легімітуючої. Зміст історичного впливу релігії на світову політику. Домінуючий вплив ісламського фактора на світову політику. Специфічні риси мусульманської релігії.

Література [8; 10; 12; 19; 27; 32; 36; 42; 43; 60]

Тема 46. Глобальні релігійні системи. Геополітика світових релігій

Структурні зміни та форми просторової організації релігійного процесу. Буддизм, християнство та іслам – різновидності світових релігій. Християнство (католики, протестанти, православні) найбільш пріоритетна світова релігія. Територіальне охоплення християнського світу. Зони поширення буддизму та мусульманського світу. Утворення трьох світовими релігіями глобальної релігійної системи. Структура світових релігій у межах ойкумени.

Література [8; 10; 12; 19; 27; 32; 36; 42; 43; 60]

Тема 47. Релігійні територіальні релігійні системи

Релігійні зони – континуальні форми територіальної організації релігійного життя послідовників певної регіональної релігії, які носять надетнічний характер і охоплюють значну територію континенту. Католицизм, протестантизм, православ'я – складові християна. Зона розповсюдження католицизму. Зона розповсюдження протестантизму. Зона розповсюдження православ'я. Зона розповсюдження шиїзму. Етнокультурне середовище. Релігійні макрорайони. Північний, Вест-Індійський і Латиноамериканський макрорайони в Америці. Австралійський та Океанський макрорайони. Шість макрорайонів Європи – Північний, Західний, Середній, Центральний, Південно-Східний і Східний, специфіка їх функціонування.

Література [8; 10; 12; 19; 27; 32; 36; 42; 43; 60]

Тема 48. Ісламський фактор в міжнародних відносинах

Іслам найбільш динамічна та прогресуюча релігія останньої третини ХХ ст., яка представлена на 5 континентах. Прояви “ісламського фактора” в прямій і опосередкованій формах у міжнародній політиці. Змістовні характеристики цих проявів. Традиціоналізм та ісламський модернізм. Фундаменталізм та “ісламське відродження”. Доктрина панісламізму та її зміст. Рівні впливу “ісламського фактора” на світову політику. Їх характеристика. Класифікація країн – членів Організації Ісламської Конференції (ОІК) за категоріями відповідно до типу їх політичних систем. Їх відповідна диференціація. Три головних виміри ісламської тотожності.

Література [8; 10; 12; 19; 27; 32; 36; 42; 43; 60]

Змістовий модуль VIII. Геополітика України

Тема 49. Геополітика як наука

Тісний зв'язок формування і розвитку геополітичних ідей в Україні з пошуками визначення цілей української держави, її місця у світовому геополітичному просторі. Наявність тривалих етапів в українській історії, відсутність власної державності, належності окремих частин території України до різних геополітичних просторів (зокрема середземноморського, західноєвропейського та євразійського) – базова підстава для незавершеності самоідентифікації. Традиційні підходи до геополітики як до дисципліни, що вивчає просторово-географічні аспекти міжнародних відносин зовнішньополітичної експансії держави за допомогою сили, насамперед військової. Необхідність розробки нової геополітики, яка б була вільною від комплексу географічного детермінізму (дослідження Національного інституту українсько-російських відносин “Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети і сценарії”). Розширене розуміння геополітики як діяльність суб'єкта міжнародних відносин у контексті всього спектра зовнішніх і внутрішніх факторів, що дають змогу цьому суб'єкту здійснити контроль над простором з метою реалізації своїх життєво важливих інтересів. Предмет геополітики. Визначення понять “геополітичний регіон”, “геостратегічний регіон”.

Література [8; 10; 12; 16; 19; 24; 38; 41; 45; 61]

Тема 50. Роль і місце України в сучасному геополітичному просторі

Визначення З. Бжезінського щодо здобуття Україною незалежності як третьої події серед трьох найбільших подій ХХ ст. Глобальний характер змін, які безпосередньо позначались на міжнародному статусі України, характеристика основних факторів, що визначають її місце у світовому співтоваристві. Місце України серед нових держав, які входять в зону сухупотної могутності. Статус України як європейської держави. Чинники, що характеризують сучасне геополітичне становище України. Інтеграція в європейські та євроатлантичні структури – стратегічна мета України. “Американський вектор” зовнішньої політики України. Чотири функції України в системі європейської безпеки й дві – за межами Європи. Статус України у субрегіональному вимірі (у просторі найближчого оточення). Основні геополітичні пріоритети України згідно з концепцією О. М. Гончаренко, їх характеристика. “Помаранчева революція”. Відхід від традиційної “багатовекторності” зовнішньої політики. Новий зміст в основних напрямках зовнішньоекономічної діяльності.

Література [8; 10; 12; 16; 19; 24; 38; 41; 45; 61]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття “безпека” у міжнародно-політичній теорії.
2. Категорійний апарат безпеки як філософської категорії.
3. Класифікація безпеки залежно від рівнів взаємодії суб’єктів.
4. Системні ознаки безпеки.
5. Походження категорії “національна безпека”.
6. Поділ людської історії після виникнення атомної зброї.
7. Погляди на безпеку представників школи “політичного реалізму”.
8. Головний компонент “національного інтересу”.
9. Основний зміст процесу підтримання безпеки.
10. Зміст понять “тверда сила” та “м’яка сила”.
11. Сутнісна характеристика категорії “економічна безпека”.
12. Позиції представників неореалізму щодо регіональних систем.
13. Обґрунтування Б. Базаном теорії “альтернативної безпеки”.
14. Визначення поняття “національна безпека”.
15. Структурні елементи національної безпеки.
16. Підходи до проблем територіальної цілісності країн Півночі та Півдня.

17. Основні тези концепції національної безпеки.
18. Зміст поняття “національний інтерес”.
19. Етимологія терміна “національний інтерес”.
20. Протилежні підходи до аналізу національного інтересу: “об’єктивістський” і “суб’єктивістський”.
21. Концепція “національного інтересу” у працях західноєвропейських авторів.
22. Характеристика внутрішньої та зовнішньої політики.
23. Складові державного інтересу.
24. Типологія поняття “міжнародні інтереси”.
25. Системний аналіз питань регіональної безпеки.
26. Зміст категорії “регіональна безпека”.
27. Основні положення теорії балансу.
28. Опрацювання в західній політології проблеми “центрів сили” (“реалісти” та “ревізійністи”).
29. Радянська та пострадянська історіографія про проблему “центрів сили”.
30. Два визначення центрів сили у західній політології — широке та вузьке.
31. Характеристика феномена ліквідації біполярності.
32. Поняття стабільності у міжнародних відносинах.
33. Співвідношення понять “баланс сили”, “статус-кво”, “рівновага сил”.
34. Статична і динамічна форми стабільності у міжнародних відносинах.
35. Формування теорії “гегемоністичної стабільності”.
36. Напрямок зняття конфронтації у міжнародних відносинах.
37. Проблеми війни та миру у працях видатних філософів, політиків, вчених.
38. Марксистсько-ленінська теорія про проблеми війни та миру.
39. Політичний реалізм і політичний ідеалізм про балансово-силові виміри у світовій політиці.
40. Політологія — самостійний напрям дослідження війни та шляхів досягнення миру.
41. Дисципліна “дослідження миру” та установи, що займаються цією проблематикою.
42. Різноманітні підходи до визначення війни.
43. Зміст розподілу миру на “позитивний” і “негативний”.
44. Еволюція поняття війни.

45. Нові форми видів війни та воєнних конфліктів.
46. Принципові зміни у розумінні ролі війни і миру внаслідок появи ядерної зброї і засобів її доставки.
47. Ядерна зброя — гарант стабільності на планеті.
48. Характеристика сучасних конфліктів.
49. Аналіз інваріантів майбутніх конфліктів.
50. Зміст поняття “баланс сил”.
51. Типологія міжнародних систем підтримання миру.
52. Необхідність детермінації глобальної військової загрози для вирішення проблеми глобальної стабільності.
53. Сім типів мирного будівництва в типології міжнародних систем підтримання миру.
54. Два основних способи забезпечення безпеки суб’єкту міжнародних відносин.
55. Сутнісні характеристики багато- і двосторонніх договорів з роззброєння і нерозповсюдження зброї масового знищення.
56. Основні чинники розпаду колоніальних імперій.
57. Характеристика трьох етапів процесу деколонізації.
58. Зміст нового етапу розпаду колоніальних систем (середина 50-х років).
59. Характерна особливість розвитку національно-визвольного руху в межах нового етапу розпаду колоніальних систем.
60. Бандузька конференція країн Азії та Африки та її рішення.
61. Утворення “третього світу” країнами Азії, Африки та Південної Африки.
62. Здобуття незалежності країнами Західної та Екваторіальної Африки.
63. Здобуття незалежності країнами Тропічної та Південної Америки.
64. Здобуття незалежності островів Атлантичного, Індійського та Тихого океанів, а також Намібією.
65. Етимологія терміна “Руху неприєднання” та “поява його ідеології”.
66. Головні програмні документи Руху неприєднання.
67. Еволюція Руху неприєднання в 60–70-ті роки.
68. Створення осі Північ — Південь.
69. Основоположні принципи нового міжнародного економічного порядку (НМЕП).
70. Еволюція Руху неприєднання у 80–90-ті роки.

71. Змістові характеристики поняття “модернізація”.
72. Етапи розвитку теорії політичної модернізації.
73. Хронологічна періодизація і змістова специфіка концепції модернізації.
74. Значення універсальності процесу модернізації.
75. Другий етап розвитку теорії політичної модернізації 70–90-ті роки ХХ ст. Теорії постмодернізації.
76. Два головних напрями другого етапу розвитку теорії політичної модернізації: ліберальний і консервативний, або радикальний.
77. Етапи модернізації згідно з концепції У. Ростоу.
78. Характеристика четвертого постіндустріального типу модернізації за Д. Беллом.
79. Змістові характеристики типів модернізації.
80. Характер модернізації: органічні та неорганічні модернізації.
81. Поділ неорганічних модернізацій.
82. Характеристика моделей модернізації.
83. Структура дії механізмів здійснення модернізації.
84. Антимодернізація та контрмодернізація.
85. Культурно-цивілізаційні блоки. Параметральні відмінності культурно-цивілізаційних традицій.
86. Концепції взаємодії західної та незахідних цивілізацій у процесі модернізації, їх три головні конструкції.
87. Поділ дослідження цивілізацій на дві сфери.
88. Цивілізаційний і формаційний підходи до історичного процесу.
89. Етимологія терміна “цивілізація” та його використання.
90. Характеристика існуючих підходів до визначення змісту поняття “цивілізація”.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Антюхина-Московченко В. И., Злобин А. А., Хрусталеv М. А.* Основы теории международных отношений. — М., 1988.
2. *Баталов Э. Я.* Мировое развитие и мировой порядок (анализ современных американских концепций). — М.: Рос. полит. энцикл., 2005. — 375 с.
3. *Бела Д.* Грядущее постиндустриальное общество. — М., 1993.
4. *Богатуров А. Д., Косолатов Н. А., Хрусталеv М. А.* Очерки по теории и методологии политического анализа международных от-

- ношений / Научно-образовательный форум по международным отношениям. — М., 2002. — 377 с.
5. *Бурдые П.* Социология политики. — М., 1993.
  6. *Валлерстайн И.* Анализ мировых систем и ситуация в современном мире: Пер. с англ. — СПб.: Универ. кн., 2001. — 415 с.
  7. *Введение* в социологию международных отношений. — М.: Междунар. отношения, 1992.
  8. *Гаджиев К. С.* Геополитика. — М.: Междунар. отношения, 1997. — 384 с.
  9. *Гаджиев К. С.* Политическая наука. — М.: Междунар. отношения, 1996. — 400 с.
  10. *Геополітичне майбутнє України / Міжнар. наук.-практ. конф.* — К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 1998. — 176 с.
  11. *Гришин А. В., Никольский Н. И.* Системный анализ международных отношений. — М., 1982.
  12. *Дергачев В. А.* Геополитика. — К.: ВИРА-Р, 2000. — 448 с.
  13. *Дольникова Р. Н.* Методология и методика прогнозирования внешней политики несоциалистических государств. Опыт системной организации понятий. — М., 1986.
  14. *Емельянов Ю.* Рождение и гибель цивилизаций. — М.: Вече, 2000. — 544 с.
  15. *Кальвокоресси П.* Мировая политика после 1945 года: В 2 кн. — М.: Междунар. отношения, 2000 — 464 с.
  16. *Каменський Є., Шашкевич А.* Політика США щодо України. Витоки. Концептуальні основи. Практична еволюція. — К.: Наук. думка, 1998. — 547 с.
  17. *Коваленко А. О.* Політичний аналіз і прогнозування. — К.: Наук. світ, 2002. — 201 с.
  18. *Лазоренко О. В., Лазоренко О. О.* Теорія політології. — К.: Вища шк., 1996. — 179 с.
  19. *Лафонтен О.* Общество будущего. Политика реформ в изменившемся мире. — М.: 1990.
  20. *Лебедева М. М.* Мировая политика: Учебник для вузов / М. М. Лебедева. — М.: Аспект Пресс, 2004. — 351 с.
  21. *Лейбин В. М.* Зарубежная глобалистика: проблемы и противоречия. — М., 1988.
  22. *Мадіссон В. В., Шахов В. А.* Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1997. — 176 с.

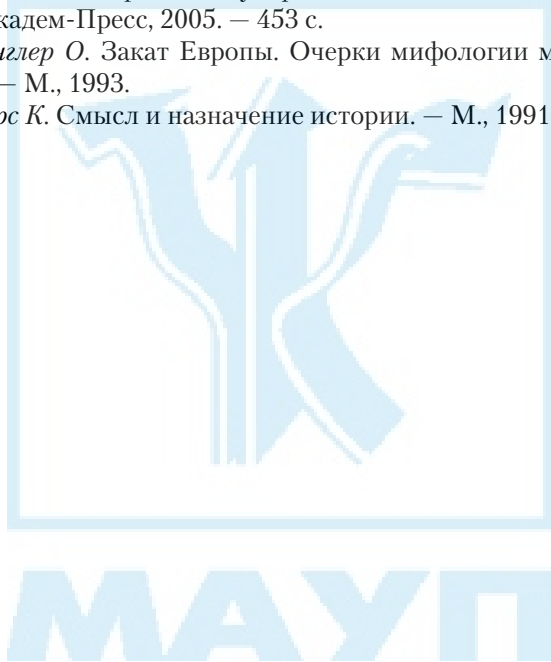
23. *Международные отношения: социологические подходы* / Рук. авт. кол. проф. П. А. Цыганков. — М.: Гардарики, 1998.
24. *Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток: Конспект лекцій з курсу “Порівняльна політологія”* / Авт.-уклад. С. О. Шергин. — К., 1996.
25. *Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособие* / Под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. — СПб.: Питер. 2005. — 448 с.
26. *Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ* / Отв. ред. А. А. Кокоши, А. Д. Богатуров. — М.: Ком Книга, 2005. — 432 с.
27. *Михайлов Т. А. Эволюция геополитических идей.* — М.: Весь мир, 1999. — 184 с.
28. *Многоликая глобализация* / Под ред. П. Бергера, С. Хантингтона: Пер. с англ. — М.: Аспект Пресс, 2004. — 379 с.
29. *Павленко Ю. В. История мировой цивилизации. Философский анализ.* — К.: Феникс, 2002. — 760 с.
30. *Панарин А. С. Искусшение глобализации.* — М.: Эксм, 2003. — 416 с.
31. *Панарин А. С. Стратегическая нестабильность в XXI веке.* — М.: Алгоритм, 2003. — 560 с.
32. *Панарин А. С. Философия политики.* — М.: Новая шк., 1996. — 423 с.
33. *Поздняков Э. А. Философия политики: В 2 т.* — М., 1994.
34. *Поздняков Э. А. Системный подход и международные отношения.* — М., 1976.
35. *Римский клуб. История создания, избранные доклады и выступления, официальные материалы* / Под ред. Д. И. Гвишиани. — М., 1997.
36. *Сенченко М. І. Латентні структури світової політики. Нариси з конспірології.* — К.: МАУП, 2003. — 312 с.
37. *Современные международные отношения: Учебник* / Под ред. А. В. Торкунова. — М.: Рос. полит. энцикл., 2000. — 584 с.
38. *Ткаченко В. М. Україна на межі цивілізацій.* — К., 1995.
39. *Тойнбі А. Дж. Дослідження історії: У 2 т.* — К.: Основи, 1995.
40. *Уоллестайн И. Общественное развитие или развитие мировой системы? // Вопросы социологии.* — 1992. — № 1.
41. *Фукуяма Ф. Конец истории? // Философия истории: Антология.* — М., 1995.

42. *Хрусталеv М. А.* Системное моделирование международных отношений. — М., 1988.
43. *Цыганков П. А.* Международные отношения. — М.: Новая шк., 1996. — 320 с.

Додаткова

44. *Арон Р.* Мир і війна між нація. — К.: Юніверс, 2000. — 688 с.
45. *Бжезинский З.* Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: Междунар. отношения, 1999. — 256 с.
46. *Данилевский Н. Я.* Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к Романо-германскому. — М., 1991.
47. *Коптель О. А., Пархомчук О. С.* Міжнародні системи. Світова політика. — К.: ФАДА ЛТД, 2001. — 224 с.
48. *Кузьменко В. А., Романчик О. К.* На порозі цивілізацій: роздуми про майбутнє. — Львів, 1991.
49. *Леонтьев В.* Экономическое эссе. Теории, исследования, факты и политика: Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1990. — 415 с.
50. *Лукашевич В. М.* Глобалистика: Учеб. пособие. — Львов: Новый свит-2000, 2004. — 392 с.
51. *Макиавелли Н.* Государь. — М., 1990.
52. *Моисеев Н.* Человек и ноосфера. — М., 1990.
53. *Моисеева Л. А.* История цивилизаций. — Ростов н/Д: Феникс, 2000. — 416 с.
54. *Нэбитт Д., Эбурдин П.* Что нас ждет в 90-е годы. Мегатенденции. Год 2000: десять новых направлений на 90-е годы: Пер. с англ. — М., 1992.
55. *Один мир для всех: выдающиеся деятели современности о будущем человечества.* — М., 1990.
56. *Поздняков Э. А.* Политика и нравственность. — М.: Прогресс, 1995. — 112 с.
57. *Ревакин А. В.* История международных отношений в Новое время: Учеб. пособие. — М.: Рос. полит. энцикл., 2004. — 264 с.
58. *Системная история международных отношений: В 4 т. События и документы. 1918–2003 / Под ред. А. Д. Богатурова.* — М.: Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2003. — 720 с.

59. Толстов С. Загальні критерії та методологічні виміри системи міжнародних відносин // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. Вип.. 29/ Відп. ред. Є. Є. Камінський. — К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2004. — С. 3. — 27.
60. Хиженяк І. А. Міжнародний вимір сучасної глобалістики // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. Вип. 29/ Відп. ред. Є. Є. Камінський. — К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2004. — С. 28–45.
61. Хонин В. Н. Теория международных отношений. Часть общая. — К.: Академ-Пресс, 2005. — 453 с.
62. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки мифологии мировой истории. — М., 1993.
63. Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М., 1991.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Світова політика”	4
Зміст дисципліни “Світова політика”	7
Питання для самоконтролю	24
Список літератури	27

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Т. М. Тележенко</i>
Комп'ютерне верстання	<i>Н. М. Музиченко</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-2816

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП